

vetsége (Association of Southeast Asian Nations, ASEAN) egyre határozottabban adott hangot kritikájának a burmai katonai rezsimekkel, a tüntetések erőszakos leverése után pedig sürgette a burmai vezetést, hogy kezdjen érdemi párbeszédbe az ellenzéki pártokkal, és engedje szabadon a politikai foglyokat. Az ASEAN azonban továbbra sem a Mianmar elleni szankciókban látta a problémák megoldását.

Összegzés

A mianmari tüntetések brutális leverésére adott nemzetközi reakció az országok egyöntetű, kritikus véleményét tette világossá. A katonai rezsimek számára egyre nehezebb ellenállni a külső nyomásnak, eddig mégis csak kisebb, szimbolikus lépéseket tett a helyzet normalizálására. Az SPDC minden bizonnyal az általa meghatározott hatalmi megosztásban és ütemezésben fogja végrehajtani a politikai átalakulást, amennyiben nem következik be – mind nemzetközileg, mind az országon belül – egy rendkívüli fordulat, ami az ellenzéki erőknél kedvez.

Dézi Tímea

Ausztrália: az őslakosok nem javuló helyzete

Suter, Keith: Australia's Indigenous Peoples: the Continuing Plight of Australia's Indigenous Peoples = Contemporary Review, 2008. 1690. szám, 349-356. p.

A cikk szerzője Ausztrália egyik vezető gazdasági, szociális és vallási szakírója.

Az ausztrál társadalom és gazdaság legzavarbaejtőbb kérdése a bennszülöttek, pontosabban az őslakosok nem javuló helyzete. Hogyan lehetséges, hogy a világ egyik leggazdagabb országában létezik ilyen nagy mértékű szegénység, betegség, szenvedés? Egy ausztrál őslakos férfi várható élettartama körülbelül 18 évvel kevesebb, mint egy európai férfié, egy ausztrál őslakos nő pedig körülbelül 20 évvel él kevesebbet, mint egy európai. Egy például Sydney-ben élő őslakos lehet, hogy mindössze rövid sétányi távolságra él a déli félteke egyik legkiválóbb egészségügyi intézményétől, várható élettartama mégis alig haladja meg az afrikai átlagot. Az ilyen típusú statisztikák legjobb forrása a canberrai székhelyű Ausztrál Egészségügyi és Jóléti Intézet (Australian Institute of Health and Welfare).

A cikk szerzője az őslakosság történetének rövid áttekintésével kezdi írását, majd kitér a késő XVIII. századi telepések azon nézetére, miszerint

Ausztrália „terra nullius”, lakatlan terület volt; végül a pontosan 170 évvel ezelőtti, myall creeki vérengzést és annak történelmi hatásait elemzi.

1778-ban a brit gyarmatosítók azzal a paranccsal érkeztek a mai Sydney környékére, hogy kössenek egyezséget a helyi uralkodókkal. Ez volt a bevált brit gyarmatosítási taktika: olyan szerződések kötése a helyi vezetőkkel, amelyek lehetővé tették a brit korona számára, hogy hozzáférjen a nyersanyag-forrásokhoz, és politikai befolyásra tegyen szert, a hétköznapi ügyek irányításáért azonban továbbra is a helyi vezetők legyenek felelősek. Így működött ez már Észak-Amerikában, Indiában és később Új-Zélandon és Afrika-szerte is.

Ausztrália azonban a világ legrégebbi köztársasága volt, voltak ugyan helyi vezetők (nők és férfiak egyaránt), de lakosai nem tudták, mi fán terem a királyság. Az őslakosok földhöz, illetve magánbirtokhoz fűződő viszonya szintén meglepetést okozott a briteknek. Ezeknek az embereknek az ősei már évezredek óta (a pontos adat még mindig kutatás tárgya) éltek a kontinensen, az övék tehát a világ legősibb, megszakítás nélkül létező civilizációja.

Ausztrália a Föld legöregebb kontinense, és geológiai szempontból nagyon stabil. Ritkán vannak földrengések, és egyáltalán nincsenek vulkánjai. A máshol tápanyagokat a felszínre hozó geológiai mozgások hiányában Ausztrália talaja nagyon öreg és törékeny. Az őslakosok vadászó-gyűjtögető életmóddal tartották fent magukat. Minden törzsnek volt saját földterülete, de a magánbirtok intézménye ismeretlen volt számukra.

A föld és a vadvilág kimerítésének elkerülése érdekében a törzsek időről időre vándoroltak, így nem volt célszerű nagy házakat építeniük. Kis, helyi alapanyagokból készült kunyhókban laktak, amelyek természetes módon enyésztek el, és olvadtak újra a természetbe, amikor hátrahagyták őket. Az őslakosoknak nem voltak börtöneik, a bűnözőket helyben büntették meg. Nem voltak egészségügyi intézményeik sem, így a betegek és az öregek a természet törvénye szerint elpusztultak. Ennek eredményeképp, az évezredek során, sok genetikai eredetű probléma eltűnt az őslakos populációból, amely sokkal egészségesebb volt és jóval hosszabb életre számíthatott, mint a zsúfolt, bűdös, rothadó hajóbörtönökön érkező elítéltek.

Terra nullius

Ausztráliában az egész brit gyarmatosítás egy hazugságra épült. A XVIII. század végi jelentésekben a britek azt a tájékoztatást adták Londonnak, hogy a föld lakatlan - *terra nullius*. Ez az egy téves információ valószínűleg nagyobb bajt hozott az őslakosokra, mint bármi más a történelem során. A bizonyítékot, hogy a föld valójában nagyon is lakott, ugyanis meg kellett semmisíteni. Az őslakosokat elűzték a törzsi területekről, a gyarma-

tosítók pedig ott telepedtek le, ahol kedvük tartotta. Ausztrália szülöttei betegségektől kezdtek szenvedni és elszegényedtek. Mindenki úgy gondolta, hamarosan ki fognak halni. Azonban nem ez történt. Az ausztrál bennszülöttek rendkívül szívósak voltak, őseik legalább 30 000 éve (de lehet, hogy 50 000, sőt 80 000 éve) a világ legöregebb, legszárazabb és legpusztább kontinensén éltek és edződtek.

Az események nyomán két alapvető probléma alakult ki. Az egyik az őslakosok sorsának kérdése volt. Az 1930-as években a hivatalos megközelítés a megsemmisítés helyett a beolvasztás szorgalmazása lett. Más szóval, elkezdtek az őslakos gyermekeket elszakítani családjaiktól, és európaiként nevelni. Ez vagy nagy (sokszor egyházi) intézményekben vagy európai családoknál elhelyezve történt, ahol olcsó munkaerőt jelentettek.

1995-ben az akkori, munkáspárti főállamügyész, Michael Lavarch, felkérte a Human Rights and Equal Opportunity Commissiont (Emberjogi és Esélyegyenlőségi Bizottság), hogy folytasson vizsgálatokat a szüleiktől elválasztott gyermekek sorsáról. A bizottság elnöke Sir Ronald Wilson volt. Jelentése az évtized egyik legnagyobb port kavarázó dokumentuma lett.

1996-ban a munkáspárt elvesztette a választásokat. A helyébe lépő konzervatív kormány és John Howard kormányfő elődjénél kevésbé bizonyult érzékenynek az őslakosok ügye iránt. Sir Ronald Wilson jelentése számos javaslatot tett az okozott károk és szenvedések jóvátételére. Az egyik e javaslatok közül az volt, hogy minden ausztrál kormányzati szinten (az ország, a tagállamok és a kisebb területi egységek kormányai egyaránt) kérjenek hivatalosan bocsánatot, és ismerjék el őseik felelősségét az őslakosok földönfutóvá tételében. John Howard azonban elutasította a bocsánatkérést kormánya nevében, arra hivatkozva, hogy nem hisz a „fekete karszalagos történelemben” („black armband version of history”)². Később, 2007-es választási vereségével Howard történelmet írt, ő lett ugyanis az ország történetének második olyan miniszterelnöke, aki nemcsak az újráválasztást, de képviselői mandátumát is elveszítette. Az új, Kevin Rudd-vezette munkáspárti kormány egyik első lépése volt a rég várt hivatalos bocsánatkérés, 2008. február 13-án. A parlamentből élőben közvetített esemény, amelyen John Howard kivételével minden korábbi miniszterelnök (munkáspárti és liberális egyaránt) részt vett, kis időre megállította az életet az egész országban.

A *terra nullius* által felvetett másik problémát maga, a *terra nullius* közvetlen hatásainak a visszarendezése jelentette. A '70-es, '80-as évek-

² A „fekete karszalagos történelem” elnevezés Geoffrey Blainey ausztrál történész professzor nevéhez fűződik, és azt a történelmi szemléletet takarja, amely elismeri az őslakosok elleni, történelmi fajirtást.

ben az őslakos aktivisták és európai támogatóik a politikába vetették minden bizalmukat. Azonban csalódnuk kellett: a Hawke kormány nem volt hajlandó szembemenni a tagállamok kormányainak érdekeivel. Ausztrália államszövetség, ahol a tagállamok kormányai irányítják a belügyek többségét, és nem támogatták, hogy az őslakosok újra hozzáférhessenek elkobzott földjeikhez. Néhány aktivista a jogi intézményrendszerhez fordult, és 1992. június 3-án a legfelsőbb bíróság kimondta, hogy az ausztrál törvények elismerik az őslakosok jogát a földhöz, ezzel a *terra nullius* elve megszűnt.

De mit jelentett ez a gyakorlatban? A nem-őslakos családok hirtelen elveszíthették hátsó kertjeiket? A jobboldali politikusok és médiaszereplők elijesztő kampányba kezdtek, amelynek hatását néhány szélsőséges őslakos aktivista is fokozta, amikor kijelentette, hogy olyan ausztrál közföldekre tartanak igényt, mint a Sydney Operaház területe. A városi lakosság végül megkönnyebbüléssel vehette tudomásul, hogy otthonaik biztonságban vannak. Sokkal összetettebb volt azonban a helyzet a vidéki, elszigetelt földterületeken, ahol a világ legbonyolultabb haszonbérleti gyakorlatai voltak érvényben. 1992 júniusa óta sok finomításon esett át az új doktrína. A finomítások jogi esettanulmányok alapján történtek.

A 'beavatkozás'

2007-ben John Howard miniszterelnök az őslakos közösségekben élő gyermekek helyzetét „Ausztrália Katrina hurrikánjának” nevezte. A kormány sürgősségi beavatkozásba kezdett, hogy visszaszorítsa a gyermekek ellen elkövetett bántalmazások számát az Északi területen. Alkotmányos okokból csak így tudott közvetlenül beavatkozni a távoli őslakos közösségekben. Az események gyújtópontja ezúttal is egy hivatalos jelentés volt. A „Little Children Are Scared” (Rettegő kisgyermek - a ford.) a gyermekek széleskörű bántalmazásáról számolt be a központtól távol eső közösségekben. A beavatkozás, a legtöbb, az őslakosok problémáival foglalkozó felvetéshez hasonlóan, sok vitát gerjesztett pro és kontra. Egyesek szerint Howard azért kezdett hirtelen érdeklődni a krízis iránt, mert szavazatokat látott benne. Mások „fehér paternalizmusnak” („white paternalism”) tekintették a kezdeményezést.

2007 júniusában a Howard kormány több száz köztisztviselőt, rendőrt és katonát vetett be – egymilliárd ausztrál dolláros költségvetésből –, hogy ellenőrizzék a központtól távol eső közösségeket. Egy év elteltével az eredmények azonban vegyes képet mutattak. A problémák nem javultak a „sürgősségi beavatkozás” hatására. Például továbbra is szociális munkások híján maradt az ország.

Az alkoholizmus, a túl nagy arányú munkanélküliség, a túl kevés tenivaló és a túl sok, kis, omladozó otthonaikban összezsúfolt ember, mind súlyosbítja a helyzetet. Az őslakosok körében nagyon nagy az elkeseredés, a gyermekek számára nincsenek követendő példák, törekvések, nincs kilátás valami jobbra. Az egyik régóta kísértő probléma például a fiatalok körében elterjedt "benzin-szipózás". A fiatalok évekig rongálják az agyukat ezzel az olcsó kábítószerrel, és feldobva, céltalanul csavarognak, nem járnak iskolába (erre nem is kényszeríti őket senki). Paradox módon nagyon keményre válhatnak, és a nagy erő csekély felelősségérzettel társul.

A Rudd kormány folytatja a beavatkozást, a megoldás azonban bizonyult. Például, az őslakosok körében magas bűnözési arány ellenére, a speciális körülmények miatt, nehéz ítéletet hozni ezekben az ügyekben.

A „fekete karszalagos történelem”

A „fekete karszalagos történelem” elnevezés John Howard miniszterelnöksége alatt terjedt el, mégpedig abban az összefüggésben, hogy Howard ezt a történelem-szemléletet feleslegesnek, Európa érzékenységét az őslakosok szenvedései iránt pedig túlzónak tartotta. A cikk írója szerint a miniszterelnök úgy vélte, tovább kell lépniük, hátra kell hagyniuk a történelmet. A történelem azonban nem engedte, hogy megfélemlítsék róla. Ennek egyértelmű példája a 2008-as megemlékezés a myall creeki mészárlásról, ennek során, 1838. június 10-én legalább 28 őslakos férfit, nőt és gyermeket öltek meg fehér ausztrálok azzal a hamis váddal, hogy az áldozatok korábban állatokat loptak.

A mészárlást elkövető 11 ember - mind korábbi elítélt - bíróság elé került ugyan, de az elfogult bírák mindössze 20 perc alatt döntöttek ártatlanságukról. A bűnbanda vezetője, John Fleming, soha nem került bíróság elé. De William Westbrooke Burton törvényszéki bíró és John Plunkett főállamügyész elhatározták, hogy érvényt szereznek a törvénynek. A 11 elkövető közül hetet végül, más bűncselekményekkel kapcsolatban, később elítélték és felakasztottak. Kivégzésük nagy felháborodást keltett Sydney-ben, a fehér ausztrálok többsége ugyanis egyetértett a tetteikben semmi kivétlivalót nem találó bandatagokkal. Az eset hosszú távon két folyamatot indított be: egyrészt okot adott London növekvő aggodalmára gyarmatának ügyeivel kapcsolatban, és sértette az anyaországban éppen kialakuló, humanitárius érzetet (a birodalom területén akkor törölték el a rabszolgaságot, és javították a szénbányászok és a gyári munkások életfeltételeit), másrészt az őslakosok elleni erőszak elrejtését tette szükségessé (az ügyek nem kaptak nyilvánosságot, a bizonyítékokat, amennyire lehetett, eltüntették).

A myall creeki mészárlás sokáig nem kapott fontos helyet a történelemkönyvekben. Csak 2008 júniusában ismerték el a történetek jelentőségét. Ma már áll emlékmű, amelyet a nemzeti örökség részévé is avattak, és a történet néhány szereplőjének leszármazottai részt vesznek a megbékélés folyamatában. John Munrónak tíz évesen sikerült elmenekülnie a mészárláskor. Ükunokája, Sue Blacklock így nyilatkozott, amikor más leszármazottakkal együtt 2005-ben megemlékeztek az eseményekről: "Most már békében nyugodhatnak". Nekünk azonban ma az őslakosok problémáinak megoldásával kapcsolatban nincs okunk megnyugvásra.

Dézi Timea